

מדד השלום – מרץ 2016

פרופ' אפרים יער ופרופ' תמר הרמן

הטרור העולמי והמקומי, מערכת היחסים עם טורקיה והבחירות בארה"ב עמדו החודש במוקד סקר מדד השלום.

החשש מהיפגעות מטורר: למרות הירידה במספר פיגועי הטרור, שיעור מי שחוששים בציבור היהודי שהם או משהו מהאנשים החשובים להם ייפגעו בגלל הפיגועים הנוכחי ממשיך להיות גבוה (69%) והוא אף גבוה במקצת מן החשש שנמדד בסקר חודש הקודם (66%). בציבור הערבי החשש גבוה עוד יותר (76% החודש לעומת 73% בחודש הקודם). פילוח של המרואיינים היהודים לפי הגדרתם העצמית כימין, מרכז ושמאל העלה כי בשלושת המקרים מדובר ברוב כאשר שיעור החוששים הגבוה ביותר מצוי בימין (74%) והנמוך ביותר בשמאל (59%). מי שהגדירו עצמם במרכז נמצאים באמצע עם 62% המביעים חשש כזה.

כושר העמידה של החברה הישראלית והפלסטינית: באיזו מידה חשש מתמשך זה שוחק את העמידות של החברה הישראלית? שאלנו: "אם מצב האלימות הנוכחי יימשך לאורך זמן, איזו משתי החברות – הישראלית או הפלסטינית – תוכל להערכתך להחזיק מעמד זמן רב יותר?" התשובות מלמדות שבציבור היהודי שיעור המאמינים שכושר העמידה של החברה הישראלית גבוה יותר (62%) עולה לעין ערוך על שיעור הסוברים שכושר העמידות של החברה הפלסטינית גבוה יותר (5%). השאר מתחלקים בין מי שמאמין ששתי החברות יכולות להחזיק זמן רב (21.5%), לבין מיעוט קטן שמאמין ששתיהן אינן מסוגלות להחזיק מעמד זמן רב (6%). פילוח לפי מחנות פוליטיים מראה שבשלושתם השיעור הגבוה ביותר מעריך שעמידותה של החברה הישראלית יותר גבוהה, אם כי שיעור הסוברים כך משתנה: ימין – 69%, מרכז – 59% ושמאל – 44%.

יש לציין כי כאשר שאלה זו הוצגה בחודש מאי 2001, כלומר בעיצומה של האינתיפאדה השנייה, השיעורים המקבילים היו: החברה הישראלית יותר עמידה - 62%, החברה הפלסטינית - 12%, שתייהן באותה מידה - 12%, אף אחת מהן - 7%. כלומר, למרות הבדל של 15 שנים בין שתי המדידות על כל תהפוכות הזמן, דפוס ההערכה של הציבור היהודי דומה ביותר. עם זאת, אין להתעלם מכך ששעה שלא חל שינוי באמון של הציבור היהודי בכושר העמידה של החברה הישראלית, חלה ירידה חדה בהערכת כושר העמידה של החברה הפלסטינית וכמעט הכפלה בשיעור המאמינים ששתי החברות יכולות להחזיק מעמד זמן רב חרף העימות ביניהן.

בציבור הישראלי ערבי ההערכה שונה – השיעור הגבוה ביותר 38% סבורים כי העמידות של החברה הפלסטינית יותר גבוהה, 17% מייחסים עמידות גבוהה יותר לחברה היהודית, 21% - כמעט כמו בקרב הציבור היהודי - סבורים ששתי החברות יכולות לעמוד במצב לאורך זמן וכן 8% סבורים ששתיהן לא תוכלנה להתמודד עמו עוד שנים ארוכות. בהשוואה למדד 2001 נראה מדובר בירידה חדה בהערכת העמידות של החברה הפלסטינית (ב-2001 56% מהמרואיינים הערבים חשבו שהיא עמידה יותר מזו הישראלית), בהכפלה של שיעור הסבורים כי שתי החברות יכולות

לגלות עמידות לאורך זמן (ב-2001 רק 11%) ובעלייה קלה בשיעור הסבורים כי החברה הישראלית עמידה יותר (ב-2001 רק 11% חשבו כך).

המאבק בטרור וזכויות אדם ואזרח: הציבור היהודי חצוי בעמדותיו בשאלה האם כדי להילחם בטרור ביעילות מותר להתעלם מזכויות אדם ואזרח: 49% מסכימים שמותר להתעלם מזכויות אלה ו-46% אינם מסכימים לכך (ההבדל בין המסכימים למתנגדים אינו מובהק סטטיסטית). ההבדלים בין המחנות הפוליטיים בשאלה זו הם גדולים מאוד: בקרב מי שהגדירו עצמם ימין רוב (61%) חושבים שמותר להתעלם מזכויות האדם והאזרח בנסיבות של מאבק בטרור. במרכז מיעוט גדול מסכים לכך (44%) אבל הרוב (52%) אינם מסכימים ואילו בשמאל רק מיעוט קטן (18%) מסכים שמותר להתעלם מזכויות האדם והאזרח כאשר נלחמים בטרור. בקרב הערבים אזרחי ישראל יש קונצנזוס (90%) שאין להתעלם מהזכויות הללו במסגרת המאבק בטרור.

ניטרול מפגעים: לאחרונה פורסם בתקשורת כי הרב הראשי הספרדי, יצחק יוסף, אמר כי "זו מצווה להרוג מחבל שמגיע עם סכין". במיוחד על רקע הוויכוח הקשה בשאלת החייל שירה במחבל המנוטרל בחברון, עניין אותנו לדעת מה חושב הציבור בנושא. כפי שנמצא כבר בסקרים קודמים בנושאים קרובים כמו הירי בחברון, רוב גדול בציבור היהודי (66.5%) מסכימים עם הציטוט התקשורתי מדבריו של הרב יוסף (שבהמשך סייג אותם). פילוח של התשובות לשאלה זו לפי דתיות מראה כי בכל רמות הדתיות יש רוב – אם כי בגדלים שונים - למצדדים בעמדת הרב יוסף: בקרב החרדים 94% מסכימים אתו, בקרב הדתיים – 89.5%, בקרב המסורתיים דתיים 68%, בקרב המסורתיים הלא דתיים 72% ובקרב החילונים 52%.

עם זאת, מעניין לציין כי רוב (54%) מחזיקים בדעה שלא מתאים שרבנים יביעו בציבור דעה בנושאים ביטחוניים מסוג זה. הפילוח לפי דתיות של שאלה זו מעלה כי בקרב החרדים, הדתיים והמסורתיים דתיים יש רוב לסבורים כי מתאים שרבנים יחוו דעתה בנושאים בטחוניים (בהתאמה 79%, 74%, 52.5%) אבל בקרב המסורתיים הלא דתיים והחילונים רק מיעוט סבורים כך (בהתאמה 41%-ו-21%).

דין הטרור הפלסטיני כדין הטרור העולמי? שאלנו: "בעקבות הפיגועים האחרונים, אמר ראש הממשלה נתניהו כי הטרור העולמי והטרור הפלסטיני הם אותה תופעה וניזונים מאותם מקורות. אחרים טוענים כי מדובר בשתי תופעות שונות, שכן הטרור העולמי ניזון מהאסלאם הקיצוני בעוד שהטרור הפלסטיני ניזון מהרצון להשתחרר מהכיבוש הישראלי. עם איזו עמדה אתה מסכים יותר?" רוב ברור בציבור היהודי (64%) מסכים עם אמירתו של נתניהו כי הטרור העולמי והטרור הפלסטיני חד הם וניזונים מאותם מקורות. פחות משליש (30%) מסכימים עם הטענה כי מדובר בשתי תופעות שונות. כלומר, הציבור היהודי, כמו ראש הממשלה, גוזר גזרה שווה בין השפעת הכיבוש לבין השפעת האסלאם הקיצוני על הטרור, ומכאן ניתן אולי להבין כי לדעת רוב הציבור היהודי הטרור הפלסטיני לא היה מסתיים גם אילו תם הכיבוש. פילוח לפי שיוך עצמי למחנה פוליטי מראה כי בקרב מי שהגדירו עצמם ימין יש רוב (80%) המזדהה עם עמדתו של נתניהו, לעומת כמחצית מאנשי המרכז (51%) במרכז ומיעוט בשמאל (26%). בציבור הישראלי-ערבי דעת הרוב היא הפוכה מזו של הציבור היהודי: 65% סבורים כי הטרור הבינלאומי והטרור הפלסטיני הן תופעות שונות הניזונות ממקורות שונים.

שיתוף פעולה בינלאומי במאבק בטרור: בציבור היהודי קיימת הסכמה רחבה (78%) שאם בתמורה לעזרה במאבק בטרור, גורמים בינלאומיים ידרשו מישראל לא להשתמש באמצעים מסוימים, כגון סיכולים ממוקדים או הריסת בתים, למרות שלדעת האחראים לביטחון בארץ אמצעים אלו נחוצים, ישראל לא צריכה להיענות לדרישה זו. בציבור הערבי הדעה הפוכה: כ-82% חושבים כי ישראל צריכה לקבל את דעת הקהילה הבינלאומית באשר לאמצעים שמותר לעשות בהם שימוש במסגרת המלחמה בטרור. עם זאת, הציבור היהודי חצוי בשאלה האם כדי להילחם בהצלחה בטרור, ישראל יכולה או לא יכולה להסתמך רק על עצמה: 48.5% בדעה שהיא יכולה להסתמך רק על עצמה שעה ש-47% סבורים שהיא זקוקה גם לעזרה של גורמים בינלאומיים. התפלגות התשובות של המרואיינים הערבים בשאלה זו הייתה דומה מאוד.

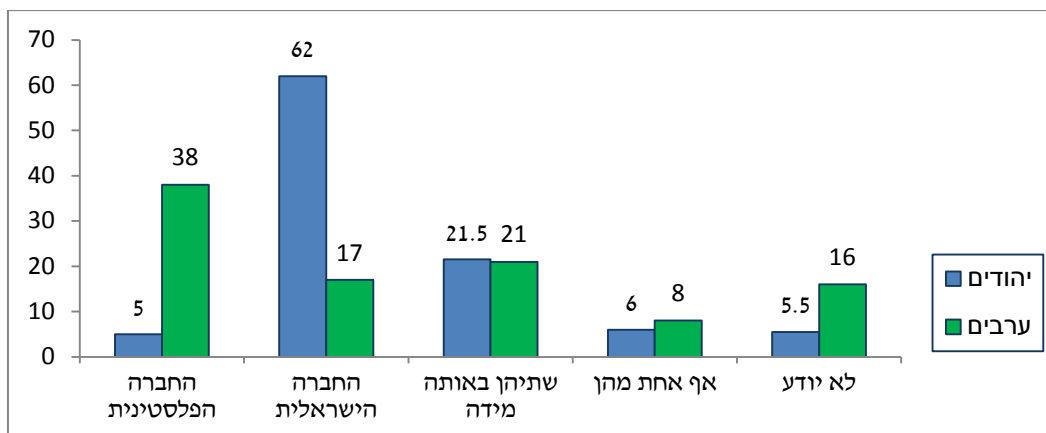
שיתוף פעולה ישראלי-טורקי? למרות שכמחצית מהציבור היהודי בדעה שישראל יכולה להסתמך רק על עצמה במאבק בטרור, רוב גדול (63%) תומך בשיתוף פעולה בין ישראל וטורקיה במאבק זה. ניתן לייחס עמדות אלה לשתי סיבות: ראשית תחושה של שותפות גורל, במיוחד על רקע העובדה שבפיגוע הטרור באיסטנבול היו קרבנות ישראלים וצמרת השלטון הטורקי הביעה תנחומים לאלתר ושנית הדיווחים בתקשורת בעת האחרונה על התקרבות ביחסים בין שתי המדינות והתגברות על משבר המרמרה. רוב מעט גדול יותר (67%) אף תומך בשיתוף פעולה עם טורקיה גם בנושאים אחרים, כמו למשל מסחר ותיירות. גם בציבור הערבי יש עניין רב בשיתוף פעולה בטחוני עם טורקיה בתחום המאבק בטרור (62%) וכן תחומי התיירות והסחר (68%). בהקשר זה מן הראוי להזכיר כי טורקיה הייתה עד לפני שנים אחדות יעד תיירות פופולרי עבור תושבי ישראל, יהודים וערבים כאחד.

יכולתן של מדינות אירופה להילחם בטרור: לאחר הפיגוע בבריסל, שרי ממשלה מסוימים בארץ הביעו זלזול ביכולת של מדינות אירופה להיאבק באופן אפקטיבי בטרור. מתברר כי הציבור היהודי מסכים עם עמדה זו: רוב ברור (69%) מסכים עם העמדה הזו. עם זאת, ציבור זה חלוק בדעתו האם היה נכון או לא נכון מבחינה מדינית-בינלאומית להשמיע את הביקורת, בין אם היא מוצדקת או לאו: 47% מחזיקים בדעה שלא היה ראוי להשמיע אותה לעומת 43.5% הגורסים ההיפך מכך. בציבור הערבי היה שיעור גבוה מאוד של מי שלא הייתה להם דעה בנושאים הללו, ובכל זאת, שיעור הסבורים שהביקורת של השרים על הכושר במאבק בטרור של מדינות אירופה הייתה נכונה, עולה במידה ניכרת על שיעורם של מי שחושבים אחרת: 47% לעומת 27%. גם בציבור הערבי, כמו בציבור היהודי, עולה שיעור מי שחושבים שלא היה נכון מבחינה מדינית-בינלאומית להשמיע ביקורת זו בריש גלי עולה על שיעור מי שחושבים ההיפך 41% לעומת 30%.

ובאשר למירוץ לנשיאות ארה"ב: בציבור היהודי מובילה הילרי קלינטון כיום הן כמועמדת שאם תיבחר תשרת טוב יותר את האינטרסים של ארה"ב (43% לעומת 24% החושבים כי טראמפ עדיף מבחינת ארה"ב) והן כמועמדת שתהיה טובה יותר לישראל (40% לעומת 30% שחשבו כך לגבי טראמפ). בציבור הישראלי-ערבי היה שיעור מאוד גבוה של לא מחליטים בשתי השאלות והשיעור הגבוה ביותר של מי שכן הייתה להם דעה העריך את קלינטון וטראמפ כטובים באותה מידה, הן כשמדובר באינטרסים של ארה"ב והן כשמדובר באינטרסים של ישראל.

מדד המשא ומתן: 44.8 (מדגם יהודים: 40.5)

תרשים החודש: אם מצב האלימות הנוכחי יימשך לאורך זמן, איזו משתי החברות – הישראלית או הפלסטינית – תוכל להערכתך להחזיק מעמד זמן רב יותר? (% ציבור יהודי וציבור ערבי)

מדד השלום נערך בחסות תכנית אוונס לגישור ופתרון סכסוכים (אוניברסיטת תל אביב) ומרכז גוטמן לחקר דעת קהל ומדיניות של המכון הישראלי לדמוקרטיה. הסקר נערך בטלפון על ידי מכון המחקר "מדגם" בתאריכים 28 במרס-30 במרס 2016, בקרב 600 מרואיינים, המהווים מדגם ארצי מייצג של כלל האוכלוסייה הבוגרת בישראל בגילאי 18 ומעלה. טעות הדגימה המרבית לכלל המדגם - $\pm 4.1\%$ ברמת בטחון של 95%. ניתוחים סטטיסטיים: גב' יסמין אלקלעי. <http://www.peaceindex.org>